

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתקכה

ערב

שביעי־שליהפסח

כ' בניסן ה'תשע"ב

יוצא־לאור עלידי

מכון ליובאוויטש שעליד

צעירי־אגודת־חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"א בניסן ה'תשע"ב - כ"ח בניסן ה'תשע"ב

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"א בניסן	ה' שבת פרק טו-יז.	ה' עבודת כוכבים וחקותיהם פרק ו.	מל"ת שכב.
ש"ק	כ"ב בניסן	פרק יח-כ.	פרק ז.	מל"ת שכא.
א'	כ"ג בניסן	פרק כא-כג.	פרק ח.	מל"ת שכא.
ב'	כ"ד בניסן	פרק כד-כו.	פרק ט.	מ"ע קנה.
ג'	כ"ה בניסן	פרק כז-כט.	פרק י.	מ"ע קנה.
ד'	כ"ו בניסן	פרק ל. הלכות עירובין.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק יא.	מ"ע קנה.
ה'	כ"ז בניסן	פרק ג-ה.	פרק יב.	מל"ת שכב.
ו'	כ"ח בניסן	פרק ו-ח.	ה' תשובה.. בפרקים אלו. פרק א.	מל"ת שכא.

זמני השבוע*

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר***		תאריך
							120 ד' לפני הזריחה	72 ד' לפני הזריחה	
7.33	7.08.5	1.14	12.42	9.26	6.21	5.22	5.00	4.08	ו', כ"א בניסן
7.34	7.09.1	1.14	12.41	9.25	6.20	5.21	4.58	4.06	ש"ק, כ"ב בניסן
7.35	7.09.8	1.13	12.41	9.25	6.19	5.20	4.57	4.04	א', כ"ג בניסן
7.35	7.10.5	1.13	12.41	9.24	6.18	5.18	4.56	4.03	ב', כ"ד בניסן
7.36	7.11.2	1.13	12.41	9.23	6.17	5.17	4.54	4.01	ג', כ"ה בניסן
7.37	7.11.9	1.13	12.40	9.23	6.16	5.16	4.53	4.00	ד', כ"ו בניסן
7.38	7.12.6	1.13	12.40	9.22	6.15	5.15	4.52	3.58	ה', כ"ז בניסן
7.38	7.13.3	1.13	12.40	9.21	6.13	5.13	4.50	3.56	ו', כ"ח בניסן

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת		ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש
6:31	-	6:46	-	6:38	-	6:48	-	6:48	-
6:31	7:45	6:47	7:48	6:38	7:48	6:48	7:48	6:48	7:47
6:36	7:51	6:51	7:53	6:43	7:53	6:53	7:53	6:53	7:52

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעליד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474 אינטרנט:

כשמאיר אור המשלח – אין להתירא ולהתפעל

הימים האחרונים של פסח קשורים עם ביאת המשיח, וזו הסיבה לקביעת הפטרה וכן סעודה מיוחדת לעניין זה • מה ההבדל בעבודת האדם בין "חיפזון" ל"התיישבות", בין גאולת מצרים לגאולה העתידה? • בעת ההכנה למצווה, כשעדיין לא מאיר אור, צריכה להיות העבודה בחיפזון, ואילו קיום המצווה עצמה – צריך להיות בהתיישבות • זו גם ההוראה לשלוחים המוסרים דברי חסידות בבתי הכנסת • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

בשם "סעודת משיח"³:

אם מצד זה שבהפטרה מדובר על-דבר משיח – אין זה טעם לקבוע סעודה נוספת בשבילו, ובפרט שאמירת ההפטרה היא בבוקר, לפני סעודת יום טוב. אלא בהכרח לומר, ששני עניינים אלו – הן ההפטרה על-דבר משיח, והן הסעודה המיוחדת – באים מסיבה ועניין אחד.

והיינו, שבפנימיות העניין קשור אחרון של פסח עם משיח, ולכן, הבעל שם טוב, שגילה רזין דאורייתא ורזין דרזין, קבע באחרון של פסח את סעודת משיח⁴.

(3) שיחת אחרון של פסח תש"ב ס"ג (סה"ש תש"ב ס"ע 109) – נעתק ב"היום יום" כב ניסן (אחרון של פסח). וראה גם שיחת אחרון של פסח דאשתקד בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות ח"א ע' 209). וש"נ.

(4) ותוכן ענינה של הסעודה – שדוקא ע"י סעודה גשמית, וסעודת הרשות (שהרי ע"פ דין אין מחוייבים בסעודה שלישית ביו"ט) – יכולים באחרון של פסח להמשיך את ענין המשיח.

ואף שלא הכל שייכים להשיג גילוי זה – ה"ז ע"ד שמצינו

א. שאלו¹ את כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק, בנוגע ליום-טוב שביעי ואחרון של פסח, שרואים בו שני עניינים הפכיים:

מצד אחד – הרי זה היום-טוב היחידי שאין מברכין בו שהחינו, ולאידך גיסא – השמחה שביעי של פסח ואחרון של פסח גדולה יותר מבכל הפסח.

וענה כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק: הימים הראשונים דיום טוב פסח – חוגגים בני-ישראל משום שהקב"ה גאל את בני-ישראל ממצרים, והימים האחרונים של פסח – חוגגים בני-ישראל מצד הגאולה העתידה לבוא, כיון שאחרון של פסח קשור עם הגאולה העתידה².

ובזה יובן גם כן שהבעל שם טוב נהג לאכול באחרון של פסח סעודה שלישית, והיה קוראה

(1) שיחה זו – הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר (באידיש), ונדפסה בלקו"ש ח"ב ע' 545 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(2) שיחת אחרון של פסח ה"ש"ת ס"ג (סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 72). וראה לקו"ש חל"ז ע' 15 ואילך. וש"נ.

שליפסח בבתי-כנסיות לומר "לחיים", ונתן לכל אחד ואחד מהם חתיכת מצה בידו הקדושה. ואחר כך אמר:]

בנוגע ליציאת מצרים נאמר בכתוב⁶ שהיתה "בחפזון", וזהו עניין של מעלה. וכפי שמצינו בנוסח ההגדה שברמב"ם⁷: "מתחיל (מיד בהתחלת ההגדה, עוד לפני "הא לחמא עניא"). . . ואומר בבהילו יצאנו ממצרים", שעניין זה הוא מצד גודל מעלת החפזון.

ולכאורה: כיון שחפזון הוא מעלה גדולה – מדוע בנוגע לגאולה העתידה כתיב⁸ "לא בחפזון תצאו"?

ומבואר בזה בתניא⁹, שביציאת מצרים היה צורך בעניין החפזון, מה שאין כן לעתיד לבוא: בזמן יציאת מצרים – כיון שהעולם עדיין לא נזדכך, ו"הרע שבנפשות ישראל עדיין היה בתקפו בחלל השמאלי", היה צורך לברוח מהרע, כדי שלא ידבק ממנו מאומה.

מה שאין כן בגאולה העתידה, "כשיעביר ה' רוח הטומאה מן הארץ"¹⁰ (ועד ש"וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר"¹¹, כמדובר לעיל במאמר¹²) כתיב⁸ ובמנוסה לא תלכון כי הולך לפניכם ה' וגו", ואדרבה, המעלה היא שהגאולה תהיה בהתיישבות, כמו שכתוב¹³ "בשובה ונחת תושעון"¹⁴.

ד. והנה, החילוק בין גאולת מצרים לגאולה דלעתיד בעבודה – הוא החילוק בין עבודת הבינונים לעבודת הצדיקים:

עבודת הבינונים – כיון שיש בהם עדיין רע, צריכה עבודתם להיות בחפזון; מה שאין כן עבודת הצדיקים, כיון שאין בהם רע (כפי שמבאר אדמו"ר

ומצד זה שאחרון של פסח קשור עם המשיח – לכן רוב מאמרי החסידות שאמרו רבותינו נשיאינו באחרון של פסח מדברים על-דבר משיח⁵.

ב. וזהו מה שענה כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק:

בשביעי של פסח ואחרון של פסח ישנה שמחה גדולה, אלא שאין מברכים שהחינו, כיון שכרכת שהחינו יכולים לברך רק על שמחה הנרגשת בבשר הלב, שיכולה להיות רק כאשר רואים את העניין בעיני בשר. ומכיוון שהשמחה היא על הגאולה העתידה, שלעת-עתה אינה נראית – אי אפשר לברך שהחינו.

אלא שאף-על-פי-כן הרי זו שמחה גדולה ביותר – מצד גודל מעלת הגאולה לעתיד, שהיא גאולה שלימה ואמיתית. [כ"ק אדמו"ר ציוה לנגן עוד הפעם "אני מאמין"].

* * *

ג. [כ"ק אדמו"ר הורה לאלו שהלכו לנאום בשביעי-

בנוגע לכו"כ ענינים הקשורים לכוננות כו', שאלו שמצד סיבות שונות אינם יודעים מה לכוון – יהיה רצון כאילו כיוונתי כל הכוננות" [*] ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' קמד (נעתק ב"היום יום" יא אדר א). וראה גם לקו"ש חל"ט ע' 45. וש"ג], ומכיון שרצונו של האומר הוא לכוון כדבעי, "נקודת לבבו שלם". אלא שאינו יודע מה יכוון – הרי ע"י אמירת ה"היה רצון" נפעלים כל הענינים, כאילו כיוון.

ועד"ז בענין סעודת המשיח שקבע הבעש"ט – שאין נוגע בזה כוונות, אם אוחזים במדריגה זו כו', אלא כל הענינים נפעלים מאליהם.

ובפרט מזמן כ"ק מו"ח אדמו"ר ואילך, שבדורו – ובפרט בדור שלאחריו, שבאמת גם דור זה הוא דורו – נתפרסמו תורת החסידות והנהגת החסידות לכל בני, הרי בוודאי שעתה שייך הענין דסעודת משיח לכאו"א, וזהו דבר השווה לכל נפש.

ובענין זה לא נוגע מעמדו ומצבו כפי שידע בנפשו כו', וגם אין שייך בזה ענין של יוהרא (שיהרהר בלבו מי הוא שיוכל להמשיך גילוי המשיח, ובפרט ע"י סעודה גשמית) – דכיון שהבעש"ט קבע סעודה זו, ועתה נתפרסם הענין, נעשה ענין זה שייך לכאו"א (מהנחה בלתי מוגה).

(5) ראה גם שיחת אחרון של פסח תשי"ג בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות ח"ח ע' 95).

(6) בא יב, יא. פ' ראה טז, ג.

(7) סוף הל' חמץ ומצה.

(8) ישעי' נב, יב.

(9) פל"א (מ, ב).

(10) זכרי' יג, ב.

(11) ישעי' מ, ה.

(12) ע' 19 ואילך.

(13) שם ל, טו.

(14) ראה אוה"ת בא ע' רצא ואילך. המשך וככה תרל"ז בתחלתו (פרקים א'ג). ובסופו (פקק"ט ואילך). ועוד.

דבר ("וועט אים גארניט שאַטן").
ובנוגע לעבודה בפועל:

בשעה שהולכים בשליחות לדבר בבית־כנסת, למקום שאין יודעים בו על־דבר תורה, או שאין יודעים על־דבר חלק מסויים בתורה, או שידיעתם על־דבר התורה היא באופן מעוות ("אויף אַ פּאַלשן אופן"), שמצב זה הוא גרוע עוד יותר – הנה אף־על־פי שגם השליח מצד עצמו שייך לעניינים שאינם כדבעי, וממילא יש מקום לחשש כו', וכמו כן ישנו חשש שיבוא לידי ישות, כתוצאה מכך שדיבר היטב – והראיה, שהשומעים ניגשים אליו, טופחים על שכמו ("מען גיט אים אַ פּאַטש

הזקן¹⁵, ש"צדיק" פירושו מי "שאינו לו יצר הרע כי הרגו בתענית") – עבודתם היא בהתיישבות.

ולאמיתו של דבר, גם בבינונים גופא ישנם ב' אופני העבודה דחפזון והתיישבות (והיינו, שגם אצלם ישנו אופן העבודה דהתיישבות) – קודם קיום המצוה ובשעת קיום המצוה:

בשעת קיום המצוה – ישנו גילוי אור, ובמילא, במקום שבו נמצאים עתה – אין שם רע, ולכן בעת ההיא העבודה היא בהתיישבות (בדוגמת עבודת הצדיקים).

מה שאין כן קודם קיום המצוה, בשעת ההכנה למצוה – כיון שאין עדיין גילוי אור, ובמילא עומד

ברכת שהחיינו יכולים לברך רק על שמחה שיכולה להיות רק כאשר רואים את העניין בעיני בשר – ומכיוון שהגאולה העתידה אינה נראית – אי אפשר לברך שהחיינו

אין פלייצע"), ואומרים לו: הנך "בחור טוב", אמרת "בדיחה טובה" ("ביסט אַ גוטער באַי, האָסט געזאָגט אַ גוטן דזשאַק")...

ולכאורה, מצד זה צריכה להיות העבודה בחפזון, דהיינו שעליו לדעת שמקומו שלו ועבודתו שלו הם באופן אחר ("זיין אָרט און זיין עבודה איז עפעס אַנדערש").

ואף־על־פי־כן, כיון שהולך הוא בשליחות – יש אצלו גילוי אור המשלח, וממילא בשעת העבודה עליו לעשות זאת בהתיישבות, והיינו שעליו להיות שקוע בעבודתו ("טאַקע ליגן אין דעם"), ואין לו להתפעל משום דבר.

ו. וזהו גם טעם המנהג שנקבע בשנים האחרונות, שבתקופת יום־טוב שולחים בחורים לשמח יהודים באופן של "גדולה לגימה שמקרכת"¹⁷, כדי שעל־ידי זה יקרבו ("שמקרכת") לתורה כמשמעותה האמיתית.

וכאמור, שולחים אלו אינם צריכים להתיירא משום דבר ומשום חששות שהם, כיון שישנו גילוי

הוא במקום של רע, ולכן צריכה להיות העבודה בחפזון.

וזהו עניין "זריזין מקדימין למצוות"¹⁶, היינו, שההכנה למצוה ("מקדימין למצוות") צריך להיות בחפזון ("זריזין") דווקא, מה שאין כן קיום המצוה עצמו צריך להיות בהתיישבות, כנ"ל.

ועל־פי זה יש לומר תירוץ נוסף בעניין החילוק בין גאולת מצרים לגאולה העתידה – כיון שעניינה של גאולת מצרים הוא הכנה לגאולה העתידה, שהיא העיקר, לכן היתה גאולת מצרים בחפזון, ככל עניין של הכנה שצריך להיות בחפזון (כנ"ל), מה שאין כן הגאולה העתידה, שהיא בדוגמת המצוה עצמה – צריכה להיות בהתיישבות.

ה. ההוראה בעבודה מכללות העניין:

גם מי שקשור עם הרע, כיון שעדיין יש לו יצר הרע, ועליו להישמר מהרע – הנה בשעה שמאיר גילוי אור של מצוה, אזי גם הוא אינו צריך לעבוד עבודתו בחפזון, כיון שמצד הגילוי אור לא יזיק לו

(15) תניא פ"א (ה, ב).

(16) פסחים ד, א. וש"נ. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו סי"ז.

(17) ראה סנהדרין קג, טע"ב ואילך.

האור שמצד השליחות.

* * *

בחודש ניסן [שהרי הגאולה היתה בט"ו בניסן דווקא, ולא ביום ט"ו של שאר החדשים]²³, וגם יום השבת – הרי בודאי שביום זה נעשה עניין הגאולה והיציאה מכל המצרים.

פ. והנה, אף שיום ט"ו ניסן הוא היום הראשון של פסח, ועתה עומדים אנו בימים האחרונים של פסח – הרי לאמיתו של דבר, גם הימים האחרונים של הפסח עניינם יציאה מהמצר, והיינו שבהם מתגלה עניין הגאולה של יום ט"ו, ועוד בתוספת יתירה.

והעניין בזה:

תכלית הכוונה של יציאת מצרים היתה לא רק בשביל להיפטר מן המצריים, אלא היה צורך גם בעניין "יצאו ברכוש גדול"²⁴, "וינצלו את מצרים"²⁵, שהוא עניין עליית הניצוצות לקדושה, שזה היה תנאי עיקרי ביציאת מצרים.

ועניין זה היה בשביעי של פסח דווקא – שהרי אף שכבר קודם יציאת מצרים נטלו ישראל מהמצרים "כלי כסף וכלי זהב גו"²⁶, הרי בתחילה לא היו בידם אלא בתורת שאלה, וממילא לא היתה להם בעלות עליהם, אלא כדין שואל שמותר לו להשתמש בחפץ; ורק בשעת קריעת ים סוף, לאחר שראו "את מצרים מת על שפת הים"²⁷ – אזי נתבטלה בדרך ממילא בעלותם של המצרים, ונכנסו הכלים לרשותם של בני ישראל לגמרי. ונמצא, שאמיתית וגמר היציאה ממצרים היתה בשביעי של פסח דווקא. וטעם הדבר – מצד זיכרון המטה שהיה בשביעי של פסח דווקא, ולא בימים הראשונים של פסח.

ועניין זה מודגש יותר באחרון של פסח שחל בשבת – כיון שענינו של יום השבת הוא "ויכולו גו"²⁸, שהוא עניין העלייה מלמטה למעלה...

(משיחות אחרון של פסח ה'תשט"ו וה'תשכ"א.
תורת מנחם כרכים יד עמ' 26:30; ל ע' 255:257)

ז. האמור לעיל בנוגע לאחרון של פסח – ישנו בכל השנים; ומעלה מיוחדת בשנה זו – שקביעות אחרון של פסח היא ביום השבת.

ובהקדמה – שיש ג' חלוקות בעניין הזמן: ימי השבוע, ימי החודש וחדשי השנה, שכל אחד מהם הוא היקף שלם: שנה – היא היקף שלם של מהלך החמה; חודש – הוא היקף שלם של מהלך הירח; וכן שבוע הוא היקף שלם בפני עצמו, שלכן, לאחר כל שבת מתחילים למנות את הימים מחדש: "היום יום ראשון וכו'", כיון שכבר נסתיימו ענייני השבוע הקודם, שנמשכים רק במשך שבעה ימים¹⁸.
ובכל אחד מג' עניינים הנ"ל, שבוע, חודש ושנה – ישנו זמן מסוים שבו מודגש עניין הגאולה לגבי שאר ההיקף:

בימי השבוע – עניין הגאולה הוא ביום השבת. וכפי שהיה בשעת בריאת העולם, שבששת ימי בראשית היתה ההתהוות מאין ליש ("משמיא מיהב יהבי"¹⁹), דהיינו שבהם נעשה המיצר וההגבלה שבעולמות, וביום השישי, כשנברא האדם, ובפרט ביום השישי לאחר חצות, שאז התחיל לעבוד עבודתו – התחילה עבודת ביטול היש לאין, עד שביום השבת נעשה "ויכולו השמים והארץ גו"²⁰, שהוא עניין היציאה ממיצר של כל ההשתלשלות. בחדשי השנה – חודש הגאולה הוא חודש ניסן, כמאמר רז"ל²¹ "כשבחר ביעקב ובניו קבע בו ראש חודש של גאולה".

ובימי החודש – עניין הגאולה הוא ביום ט"ו בחודש, שהרי ביום זה "קיימא סיהרא באשלמותא"²², שהוא עניין עליית המלכות, היפך עניין המיצר.

ומובן, שכאשר מצטרפים כל ג' עניינים אלו יחד – חודש ניסן שהוא חודש הגאולה, יום ט"ו

(23) חסר מה שזכר כאן גם העניין דפסח שני (המול).

(24) לך לך טו, יד.

(25) בא יב, לו.

(26) שם, לה.

(27) בשלח יד, ל.

(18) ראה לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ.

(19) תענית כה, א.

(20) בראשית ב, א.

(21) שמור פט"ו, יא.

(22) זח"א קג, רע"א. ועוד.

ביאת המשיח חודרת בפנימיות

להתכונן ולהכין את הסביבה

כללות העבודה ד"אחרון של פסח" קשורה עם הגאולה העתידה בביאת משיח צדקנו. ונתבאר שעניין זה מודגש ביותר בדורנו זה – דרא דעקבתא דמשיחא. ועל-פי זה מובן שבדורנו זה ישנה עבודה חדשה ומיוחדת, שהיא בבחינת "קדשי שעה" – היינו, שכל אחד ואחד מישראל צריך להתכונן בעצמו ולהכין את הסביבה כולה לקבלת פני משיח צדקנו. דהנה, עבודת ההכנה לביאת משיח צדקנו לא היתה שייכת כליכך לפני עשר שנים (וכיוצא בזה), והראיה – שמשיח צדקנו לא בא במשך תקופה הנ"ל, ואילו בימינו אלו שייך עניין זה ביותר (ולכן, הרי זה "קדשי שעה"). כי משיח צדקנו בא בקרוב ממש, והראיה – שהרי "אחכה לו בכל יום שיבוא", וכפי שאומרים בכל תפילה (כמה פעמים בכל יום) "ותחזינה עינינו בשובך לציון" – ואין עניין יוצא מידי פשוטו! ובפרט כאשר נמצאים בסיום "אחרון של פסח", ומתכוננים להתפלל תפילת מעריב, ולומר "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח"!

ואדרבה: ב"אחרון של פסח" מודגש כללות העניין דביאת משיח צדקנו עוד יותר מאשר אמירת "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח" (שבתפילת מעריב במוצאי יום-טוב) – כי ב"אחרון של פסח" אוכלים "סעודת משיח", היינו, שכללות העניין דביאת משיח צדקנו חודר בפנימיותו, ועד שנעשה דם ובשר כבשרו. וזוהי השייכות המיוחדת ד"קדשי שעה" אלו (עבודת ההכנה לביאת משיח צדקנו) עם "אחרון של פסח" – כי בדורנו זה גופא מודגשת העבודה ד"קדשי שעה" ב"אחרון של פסח", שאז אוכלים "סעודת משיח".

(מהתועדות אחרון-של-פסח ה'תשמ"ב. התועדות תשמ"ב כרך ג, עמ' 1299)

ההבדל בין משה רבינו למשיח צדקנו...

כ"ק מו"ח אדמו"ר אומר באחת משיחותיו: שביעי-של-פסח קשור עם משה רבינו, ולכן קורין בו "אז ישיר משה"..." ואחרון-של-פסח קשור עם משיח, ולכן קורין בו (בהפטרה) "ויצא חוטר מגזע ישי וגו'". משה ומשיח שייכים זה לזה, ועד ש"גואל ראשון (משה) הוא גואל אחרון" (משיח)... שהחילוק ביחס לשבטים [משה הוא משבט לוי, ומשיח ("חוטר מגזע ישי") הוא משבט יהודה] הוא רק בחיצוניות, אבל בפנימיות, "גואל ראשון הוא גואל אחרון". ויש מעלה מיוחדת לכל אחד מהם.

באחד הביכלאך ישנו סיפור, שפעם אמר הצמח-צדק דרוש שהיה משמע ממנו שמעלת משה רבינו גדולה ממעלת משיח, חלשה דעתו ונתנמנם, ובא אליו רבינו הזקן (בחלומו) ואמר לו שיש מעלה במשה ויש מעלה במשיח: משה היה "א פראקטיקער דאקטאָר" (רופא בעל ניסיון מעשי), ולכן ניתנו על-ידו מצוות מעשיות, ואילו משיח אינו "פראקטיקער דאקטאָר", כי אם, שעל-ידו נתגלה פנימיות התורה.

(משיחת אחרון של פסח תשי"א, תורת מנחם כרך ג, עמ' 39)

למה התנועעו ציציותיו של הבעש"ט?

סיפור מהנהגות הבעש"ט, שסיפר הרבי בכמה הזדמנויות • סקירה מקיפה בעקבות פרטי הסיפור, שבהם הדגשים שונים בשיחותיו של הרבי • מתי היו הציציות מתנועעות, והאם תמיד היו יכולים להבחין בכך? • משמעות הסיפור ולקחיו, וכיצד שייך הוא לכל יהודי • ומה עלול היה להיות אילו הבחינו כל העת בציציות המתנועעות?...

"חי" קשור במקור החיות (חיוניות).
וכאן הדגיש הרבי:

ודבר זה (שמבואר על "וחי בהם" – שמחיים את המצוה) אינו מן התימה, שכן מסופר – כמדומה ב'שבחי הבעש"ט' – שכאשר הבעל"ש טוב לבש ציצית – התנועעו חוטי הציצית, וכך ראו אצלו בפועל איך "חוטים חיים"...

שייך לכל אחד?

ושוב, במאמר חסידות דיבור המתחיל והיה כי תבוא (שנאמר בשבת פרשת כי תבוא ח"י אלול) תשד"מ, אמר הרבי בין השאר (התוועדויות תשד"מ כרך ד' עמ' 2536):

וכנודע סיפור החסידים, שאצל הבעש"ט נ"ע היו הציציות שבטליתו מתנועעות. דהחידוש שבזה הוא, דהגם שכל ישראל עלידי שלובשים ציצית מקיימים את המצוה, שעלידי זה ממושיכים בה חיות וכו', הנה אצל הבעש"ט נ"ע היה זה נראה בגלוי בהציצית, שהציצית הגשמיים התנועעו. ויש לומר שזהו עניין ההוספה במצוות.

אמנם בהתוועדות שבת פרשת אמור תשמ"ז (התוועדויות תשמ"ז כרך ג' עמ' 280) הזכיר

להחיות את המצוות

בשנת תש"מ ('בצל החכמה' עמ' 94-95) ביקר האדמו"ר מסדיגורה אצל הרבי. במהלך הדברים הזכיר הרבי (בקצרה) את פירושו של הרב המגיד ממעזריטש לפסוק "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" (אחרי יח, ה): "ושמרתם את חוקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, דכלל הוא בכל המצוות מעשיות דרך משל ציצית, כשהן חוטיין, אין בהם חיות, רוצה לומר הקדושה העליונה, רק עניין המצווה כשהוא עושה הוא מקשר כל המדריגות עד העשיה, המחשבה והדיבור והעובדא מתקשרים זה עם זה, ושורה על הציצית כל הלכות ציצית וכל הפרשיות ציצית שבתורה.. וחי בהם רצונו לומר עלידי זה נמשך החיות העליונות בהם".

לפי דברים אלו ביאר הרבי את מאמר חז"ל (מנחות מג, ב) "כל שיש לו תפילין... וציצית... ומזוזה... הכול בחיזוק שלא יחטא, שנאמר 'והחוט המשולש לא במהרה ינתק'".

וכה אמר:

כיון שהחיות נמשכת מאותו מקור, מאותו יהודי המקיים את המצוה – נמשך הדבר בכל השלושה:

ברוחניות יכול כל אחד

באופן שונה מעט מהמובא לעיל, סיפור הרבי את הדברים בהתוועדות שבת פרשת נשא תש"מ סעיף טו (שיחות קודש תש"מ כרך ג' עמ' 265):

ובדוגמה לסיפור עם הבעש"ט שחוט מציציותו התנועע מעצמו. כך היה הדבר בגשמיות. עד אשר העומדים סביבו, ואפילו מרחוק, ראו כיצד הציצית הגשמית מתנועעת.

כך היה אצל הבעש"ט משום שהוא הכניס חיות כה רבה בציצית, עד אשר הן התנועעו מעצמן.

ומכאן נלמדת הוראה לכל אחד ואחד שאצלו יהיה כן ברוחניות הענינים, ולעיתים לבוא יתגלה כן גם בגשמיות.

ובשבת פרשת תבוא (ח"י אלול) תש"מ (שיחות קודש תש"מ כרך ג' עמ' 1063) אמר הרבי:

כשיהודי מתנהג בדומה לאופן שבו נהג הבעש"ט, יש בכוחו לפעול מעין ודוגמה לפעולת הבעש"ט בסוג הדומם! עם היות הציצית בסוג הדומם, מחדיר הוא בהם חיות בדומה להתנועעותן של ציציות הבעש"ט.

ברוב המקורות (מלבד ביחידות סדיגורה) הובאו הדברים לפי סיפור החסידים, אמנם בשיתת י"ב ניסן תש"מ א (שיחות קודש תש"מ א כרך ג' עמ' 149) אמר הרבי:

..אך מכיון שמספרים זאת, ונדפס, והגיע עד לדורנו זה, הרי זה סימן שזהו ענין עיקרי...

מקור כתוב לדברים

יש לציין: בכל ההזדמנויות שהובאו ברשימה זו לא נסמן מקור הסיפור, ורק בהתוועדות תנש"א צוין בהערה "ספר דברי שלום פרשת תבוא".

שם, בספר דברי שלום (קוידנוב) שנדפס בוילנה בשנת תרמ"ב, בפרשת תבוא איתא:

סיפור אדוני אבי זקני ז"ל על הבעל שם טוב הקדוש זכותי יגן עלינו, שהציצית שלו היה להם נפש וחיות ממש, אשר היו יכולים לנענע את עצמם בלי נענוע הגוף, כי על-ידי קדושת עשיית המצווה המשיך להם נפש וחיות וכו' - ונעתקו הדברים בספר בעל-שם טוב על התורה פרשת שלח אות ה'.

הרבי סיפור זה בקצרה ("וכידוע סיפור החסידים שציציותיו של הבעש"ט היו מתנועעות כדבר חי וחיות זו נפעלה בדומם דווקא, שהרי על-פי הלכה צריכות הציצית להיות מדומם (לאחרי גז הצמר), וביחד עם זה נעשה בהן חיות כדבר חי ממש"), והוסיף:

ומכיון שסיפור זה נמסר לחסידים, ועל-ידם לכל העולם כולו - הרי זה לימוד והוראה לכל אחד ואחד מישראל שצריך לפעול ולהכניס חיות במצוות.

בעיני בשר ראו רק לפעמים

באחרון של פסח תשמ"ו (התוועדות תשמ"ו כרך ג, עמ' 154), כשסיפר זאת הרבי שוב (על-פי סיפור החסידים) שאצל הבעש"ט ראו במוחש (בכל הזמנים או בזמנים מסוימים על-כל-פנים) שחוט הציצית התנועעו מעצמם כמו דבר חי, הוסיף:

כלומר, שאצל הבעל שם טוב התבטא ענין "וחי בהם" (שעל-ידי עשיית המצוה ממשיכים חיות במצוה) בפועל ובגלוי - בגשמיות העולם, בהתאם לכללות הנהגתו של הבעש"ט - "א בעל-שם" סקע הנהגה" שגם במציאות העולם, "עולם" מלשון העלם והסתר, חודר אופן הנהגה שלמעלה מגדרי העולם. בין הדברים, במהלך יחידות לאורחים בט' סיון תנש"א (התוועדות תנש"א כרך ג' עמ' 305 הערה 141), נאמר:

להעיר מסיפורי החסידים אודות הבעש"ט שאצלו היו כל הענינים "אויף א בעל-שם" סקן אופן", שבאמרו פרשת ציצית היו הציציות מתנועעות כדבר חי שמתנועע..

בי"ב ניסן תשמ"א (הנחה בלה"ק סכ"ד - בשיחות קודש תשמ"א כרך ג' עמ' 149) אמר הרבי, שפעם הסתכלו על הבעל שם טוב וראו כי הציצית מתנועעות אצלו כדבר חי.... אמנם לא כתוב שכך היה תמיד כל ימי חייו, דאם היה כן היו מרעישים בכך את העולם... אלא שפעם רצה הוא [הבעש"ט] וראו זאת בעיני בשר, ופעם (מאיזה סיבה שתהיה) לא ראו זאת. אם משום שחשב שלא כדאי לעשות דבר תמוה או מטעם אחר (הרי אי אפשר לדעת טעמי הבעש"ט מדוע נהג באופן כך או באופן כן!).

שביעי של פסח

מועד קבוע להתוועדות

המנהג להתוועד באחרון של פסח התחיל בזמנו של כ"ק אדמו"ר האמצעי. הרבי המהר"ש היה יוצא להתוועד באחרון של פסח והיה יושב כחצי שעה. כן נהג בכל מועדי ההתוועדות, שהיה יושב כחצי שעה, ואחרון של פסח היה אחד מהמועדים הקבועים להתוועדות.

(ספר השיחות תרצ"ו, עמ' 236)

כל הרקיעים נפתחים!

סיפר הרבי הרש"ב:

כשהייתי קטן, לקחני אבא – הרבי מהר"ש – בשביעי של פסח, והכניסני לסבא, אדמו"ר הצמח צדק, יחד עם אחי, הרז"א. הצמח צדק ישב על ספה, ראשו מורכן מחמת חלישותו, ואמר לנו: קינדערלעך! היום נפתחים כל הרקיעים, הקב"ה בכבודו ובעצמו מתגלה.

כשסיים לדבר נשמע רעם וברק. אני זוכר את הרושם שפעל עלי אז, כי חשבתי כי זוהי פתיחת הרקיע (בליובאוויטש בזמן חג הפסח לא רגיל שיהיה רעם וברק). אותו רושם לא אשכח לעולם, ונשאר אצלי בבחינת "חקיקה עצמית".

(ספר השיחות תרצ"ו, עמ' 273)

ער מתוך הרחבה...

הרבי הרש"ב היה נוהג בהיותו אברך בחיי אביו (כ"ק אדמו"ר המהר"ש) וגם כמה שנים לאחר מכן, להיות נייער בשני הלילות – בליל שביעי של פסח ובליל אחרון של פסח. והיה עושה זאת מתוך הרחבה.

(ספר השיחות תרצ"ו, עמ' 276)

הטבילה היתה שונה

אצל נשיאי חב"ד, טבילת הטהרה של ערב שביעי של פסח היתה שונה מטבילת הטהרה של ערב שבת וערבי חגים אחרים, ואף גם מטבילת הטהרה של ערב ראש השנה וערב יום הכיפורים. טבילת הטהרה בערב שביעי של פסח קשורה בעניינים המתבצעים בספירות של העולמות העליונים ובמדריגות הנשמה שבכל אחד מישראל.

(ספר השיחות תש"ג, עמ' 85)

האריך בהתבודדותו

הרבי הרש"ב נהג להתבודד שעה ארוכה בכל ערב שבת ומועד. למרות שהדלת לא היתה סגורה, לא הרהיב איש להיכנס לחדרו באותה שעה. בתחבולות שונות עלה בידי לראותו בשעת התבודדותו, כשהוא יושב ועיניו עצומות ופניו קודשו להבים, ומזמן לזמן מנגן חרש ומכה באצבע צרידה. בערב שביעי של פסח היה מאריך בהתבודדותו.

(ספר השיחות תש"ג, עמ' 87)

הלכות ומנהגי חב"ד

יום שישי,

כ"א בניסן, שביעי־של־פסח

שמחת שביעי של פסח (ואחרון של פסח) גדולה מזו של שאר ימי הפסח⁸, כיוון שבו היתה שלימות עניין יציאת מצרים, ואז דווקא היתה לידת נשמות ישראל⁹. יש שמסרו בשם הצמח־צדק ששביעי של פסח הוא הדרגה ד'כל השביעין חביבין¹⁰.

בשביעי־של־פסח, שבו מתגלה העצמות בבחינת "חשף ה' את זרוע קדשו", וכל אחד ואחד יכול לקחת ולקבל, יש לייקר כל רגע¹¹.

* "לטהרנו מקליפותינו": המתוועדים ביו"ט זה בבית־הכנסת או בבית, זקנים עם נערים¹², ייזהרו שלא לטלטל קליפות אגוז מפני איסור 'מוקצה', כי אף שאזהרת אדמו"ר הזקן הידועה בסידורו¹³ נאמרה רק על שבת ולא על יום־טוב (שבו אין איסור לברור את הפסולת מתוך האוכל, ויש רק איסור מוקצה בטלטול הקליפות)¹⁴, הרי רואים במוחש שרבים נכשלים בזה, ורק אם הצטברו קליפות רבות ויש בזה משום 'גרף של רעי', יהיה מותר לטלטלם החוצה או לאשפה¹⁵.

בעתו. ניתן להשתמש בכלים אלו לשנה הבאה אף אם לא עבר י"ב חדש.

- 8) ספר המנהגים־חב"ד עמ' 42, ושם: "ראה ספר השיחות קיץ ה'ש"ת עמ' 71 (מדברי הצמח־צדק – שהימים האחרונים דחג הפסח שייכים לגאולה העתידה). לקוטי־שיחות כרך ב עמ' 545 (שם נוסף ביאור בדברי הצמח־צדק, שאין מברכים שהחיינו מפני שעדיין אין שמחה זו נרגשת בבשר הלב). כרך ד עמ' 1298".
- 9) המלך במסיבו ח"א עמ' קנה.
- 10) שיחות־קודש תשכ"ז ח"ב עמ' 58.
- 11) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב, ע"פ ס' השיחות תרח"ץ עמ' 270.
- 12) ראה בקצות השלחן ס' קמו בבדי השלחן אות יא ד"ה ולכאורה יש להקשות, ובס' שבת כהלכה דלהלן.
- 13) נדפס בהוספות לשר"ע שלו ח"ב, במהדורה הישנה עמ' 829 ובחדשה ריש עמ' תתק"ג, ד"ה טוב למנוע.
- 14) ראה בס' שבת כהלכה ח"ב פ"ג בצינים והערות אות מב.
- 15) שו"ע אדמוה"ז ס' שח סעיף סז, ועיי"ש סעיף עה.

נר יום־טוב: מנהגו להקדים לכתחילה את ההדלקה בערב יום־טוב כמו בערב שבת¹.

מי שלא הדליקה קודם השקיעה, תדליק לפני הקידוש מאש שהודלקה לפני החג.

אין מברכים שהחיינו, לא בהדלקת הנרות ולא בקידוש².

הכנות לשבת³: אחר הנחת עירוב תבשילין⁴ מותר לעשות צורכי שבת בשביעי של פסח בעוד היום גדול, שעדיין ראוי ליהנות מהם ביום־טוב עצמו, וההטמנה תיעשה בזמן שיהיה אפשר להתבשל היטב מבעוד יום⁵ וצריך שיהיה העירוב קיים עד גמר כל מלאכות שבת. ומשתדלים לסיים את כל המלאכות בעוד היום גדול⁶.

ניתן להכין לשבת תבשילים ממצה שרויה, כגון 'קניידלך' (כמובן, בכלים נפרדים מאלה שבהם מתבשלים תבשילי החג)⁷.

1) קיצור דיני נש"ק עמ' לו.

2) שו"ע אדה"ז ס' ת"צ סעי' י"ב. וראה ביאור בזה בשיחת אחש"פ תשמ"ג. וראה להלן הערה 8.

3) לגבי טבילה לכבוד ש"ק, ראה המשך תרס"ו עמ' שפז (בעימוד הישן). ובהערות במהדורה החדשה שם. לוח דבר בעתו.

4) אם נאכל או אבד תבשיל העירוב ולא נשאר ממנו כוית בטרם סיים הכנת מאכלי־שבת, וכן מי ששכח לערב, ראה בשו"ע אדה"ז סימן תקכ"ז סוף כ"ז ואילך.

5) מן הדין – חצי ולפחות שליש בישולו (ראה שו"ע אדה"ז ס' רנג סי"ג), אך כיוון שאין הכל בקיאין בזה יש לבשל כל צרכו – הגרז"ש דבורקין ז"ל, שבת המועדים עמ' 149.

6) שו"ע אדה"ז ס' תקכ"ז ס"ח. לוח כולל חב"ד.

7) כן מנהגנו בחו"ל – 'התקשרות' גיליון מה עמ' 24. ראה הדעות בזה בארוכה בס' פסח שחל בשבת עמ' קפג ואילך, ובלוח דבר

בשם אדמו"ר מהורש"ב נ"ע נמסר, שבשביעי שלפסח ה'השיבה כשהיא לעצמה (=להישאר ער, נוסף על הלימוד) היא גם כן עניין".

שחרית: חצי הלל. קדיש תתקבל. שיר של יום. מוציא שני ספרי תורה, שלוש עשרה מידות (פעם אחת), ריבונו של עולם, ואני תפילתי, בריך שמיה וכו'.

קריאת התורה: בספר הראשון קוראים לחמישה עולים בפרשת בשלח: 'ויהי בשלח... ה' רופאך".

הנה המילים הנאמרות בניגונה מיוחדת כנהוג, לפי שתי הנוסחאות שהביא ב'אוצר מנהגי חב"ד"²², רובן בפסוקים שיש בהם שם ה', והחילוקים ביניהן נכנסו כאן בסוגריים מרובעים: מימינם ומשמאלם (השני), ויאמינו בה' ובמשה עבדו, סוס ורוכבו רמה בים, [זה א"ל ואנוהו] אלוקי אבי וארוממנהו, ה' שמו, ימינך ה' תרעץ אויב, גורא תהילות עושה פלא, [נהלת בעוזך אל נווה קדשך], עד יעבור עם זו קנית, ה' ימלוך לעולם ועד, [הלכו ביבשה בתוך הים, [ותען להם מרים...]] סוס ורוכבו רמה בים].

בעת קריאת שירת הים - עומדים²³. מניחים את הספר השני על הבימה ואומרים חצי קדיש.

בספר השני קוראים למפטי"ר "הקרבתם" כככל ימי חול המועד (גם בשעת הדחק)²⁴ אין להעלות קטן למפטי"ר. הפטרה "ויברך דוד"²⁵.

הזכרת נשמות²⁶: רבותינו נשיאנו נהגו לאחוז

22 עמ' ריו.

23 ספר המנהגים. אדמו"ר מהורש"ב עמד כשפניו אל הס"ת, כמובא ב'רשימות' חוברת ה, עמ' 25, וכן נהג הרבי. אבל ב'היום יום' העתיק זאת רק בקשר לעשרת הדברות, ולא לשירת הים. וכנראה פרט זה אינו הוראה לרבים.

24 ע"פ 'התועודות' תשמ"ה ח"ד עמ' 2334, 'שערי הל' ומנהג' או"ח ח"ב ס"ע רכב.

25 שו"ע אדה"ז סימן תצ ס"ג. י"ג. לוח כולל חב"ד.

26 המנהגים ומקורם - ראה 'אוצר מנהגי חב"ד' אלול-תשרי עמ' רכא ואילך. בלבוש ס' תצ ס"ט ד"ה מה, כתב הטעם שמזכירים נשמות ביום אחרון דפסח וכו' משום שקוראים בו "כל הבכור" שבו נאמר "איש כמתנת ידו". ואין טעם זה מועיל למנהג זה בא"י, שאין נוהגין בה יו"ט שני. והנה בסעודת חג השבועות תשכ"ט ('המלך במסיבו' ח"א עמ' שכא) נשאל הרבי מדוע מאחרים תמיד את הזכרת נשמות ליום האחרון של החג, וענה "כיוון שזהו ענין של צער, דוחים זאת לבסוף". וטעם זה פשוט ומתאים גם למנהג א"י

תהלוכה: כ"ק אדמו"ר הנהיג זה כמה וכמה שנים, ללכת בשביעי שלפסח אחה"צ (וכן בחג השבועות ובשמיני עצרת) ב'תהלוכה' לבקר את בני ישראל שבבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכמה וכמה שכונות, כדי להוסיף בשמחת החג (על ידי ההתאחדות עם רבים מבני ישראל שבשאר שכונות), ובפרט עלידי אמירת דברי תורה ("פיקודי ה' ישרים משמחי לב"), נגלה דתורה ופנימיות התורה¹⁶.

ליל קריעת ים סוף: בליובאוויטש נייעורים כל הלילה, עוסקים בלימוד תורה¹⁷ [ומתוועדים]. הנייעור כל לילה זה וכו"ב - אין צריך לקרוא קריאת שמע שעליה מיטה¹⁸.

* בלקוטי שיחות¹⁹ נזכר אודות "אמירת שירת הים בשביעי שלפסח בשמחה עצומה" (אם כי לא נתפרש מתי). והרי כן הוא מנהג ישראל בהרבה קהילות. וראה ב'המלך במסיבו'²⁰ שמזכיר הרבי את המנהג בארץ ישראל לילך לשפת הים [והרי שם הוא עיקר אמירת שירת הים!] ולשמוח בשירה וריקודים, ומקשר זאת למנהגו להיות נייעורים בליל זה (ברוסיה ובפריז נהגו אנ"ש, כבקהילות אחרות, לשפוך מים על רצפת בית הכנסת ולרקוד עד שיתייבשו המים²¹).

16 סה"ש תנשא"א ח"א עמ' 436 בהערה. 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' ריח (ומציון לס' הלכות החג בחג' עמ' 190).

כמה נקודות בנושא (מתוך קובץ 'התהלוכה' בהוצאת צ"ח נ"י, ערב שבועות תש"ס), משיחות לא מוגהות: אין לחפש תירוצים להשתמש מזה (ב' דחה"ש תשד"מ); לקחת עמו רק את "בניו שהגיעו לחינוך" ולא את כל בני ביתו (שם); יש זכות מיוחדת לאלה שהלכו למקום רחוק דווקא (ב' דחה"ש תשמ"ג); מכל פסיעה ופסיעה נברא מלאך (ב' דחה"ש תשכ"ח); לא להסתיר מניין באים, בשליחות הרבי, לדבר בהרחבה ושלא להתפעל מאף אחד (אם כי יש להיזהר שלא לפגוע באף אחד, ודברי חכמים בנחת נשמעים) (ש"פ ניצבים תש"י); כשאין מניחים לדבר, אין צריך להתפעל ולהתיימש, אלא צריך למצוא עצות ותחבולות שירשו לו לדבר (אחש"פ תש"ב); בכל מקום מקום שאליו מגיעים, אומרים ד"ת מתורת החסידות (תשד"מ), עניינים קלים (ר"ד ו' טבת תשי"ב); יש לשמח יהודים, ולעוררם בכל עניני יהדות, כולל חיזוק האמונה בביאת המשיח (תשמ"ו).

17 ספר המנהגים, שש"פ, 'אוצר' עמ' ריד.

18 משא"כ בלילה רגיל - ראה סה"ש תרצ"ו עמ' 1, תש"ב עמ' 100.

19 ח"ז עמ' 270 ואילך.

20 ח"ב עמ' קכט.

21 'התקשרות' גיליון תנט, עמ' 17.

לערוך את "סעודת משיח" בערב שבת, ולהמשיך ולהוסיף - באופן של "כפליים לתושייה" - גם ביום השבת עצמו.³² למעשה, מוצע³³ להקדים את תפילת מנחה ולעשות את הסעודה³⁴ בין מנחה לקבלת שבת. אם אין רוצים לעשות 'פורס מפה ומקדש', יש לסיים אותה לפני השקיעה ולברך ברכת המזון. אחרי ערבית אוכלים סעודת שבת, כבכל ליל שבת. מי שרוצים להמשיך את הסעודה לתוך השבת, יתחילו אותה לפני קבלת שבת, וכשתגיע השקיעה³⁵ יעשו 'פורס מפה ומקדש'³⁶, דהיינו: מכסים את הפת שעל השולחן, מוזגים כוס ומקדשים (בלי ברכת 'הגפן'³⁷) קידוש של שבת (גם כוס זו נכללת במניין ד' הכוסות), ואז מגלים את הפת וממשיכים בסעודה (בלי ברכת 'המוציא' שוב). בברכת המזון אומרים 'רצה' ואחר-כך 'יעלה ויבוא'³⁸, ואז מקבלים שבת ומתפללים ערבית, ובוזה כבר יוצאים ידי חובת סעודת שבת (בשובם הביתה, אם בני הבית אינם יודעים לקדש - יקדשו

בעץ-החיים של ספר-התורה בעת אמירת יזכור. מי שהוריו בחיים, יוצא מבית-הכנסת בזמן הזכרת נשמות. אָבֵל (רח"ל) בשנה הראשונה לפטירת אביו או אמו, נשאר בבית-הכנסת אך אינו מזכיר נשמות. בהזכרת נשמות אומרים "בן פלונית". אומרים 'אב הרחמים'. גם מי שאינו מזכיר נשמות אומר זאת (ויש לקרוא לנמצאים בחוץ לחזור לבית-הכנסת לאמירה זו). אשרי. יהללו. תפילת מוסף.

צבאות ה': בשנת תש"מ הורה הרבי לערוך כינוסים ומסיבות לילדי-ישראל שלפני גיל מצוות (בנים לעצמם ובנות לעצמן) בארץ-הקודש ובחו"ל בשביעי-של-פסח, להסביר להם את משמעות יציאת מצרים ומסירת-נפשם של ישראל אז לעבור בים כדי להגיע למתן-תורה, מה שהביא את בקיעת הים ועד למתן-תורה, וכדאי ונכון לקשרם עם סעודת משיח, ועלידי זה מחזקים קיום העולם וממהרים את קץ הגלות.²⁷

תפילת מנחה: קודם מנחה אין אומרים 'הודו', אלא מתחילים 'פתח אליהו'²⁸.
סעודת משיח²⁹

רבינו הבעל-שם-טוב היה אוכל סעודה שלישית ביום אחרון-של-פסח (בחו"ל) והיתה נקראת אצלו "סעודת משיח"³⁰, משום שביום זה מאיר גילוי הארת המשיח.

בשיחות מוגהות נאמר: "בארץ-ישראל אוכלים סעודת משיח (ושותים ארבע כוסות) בשביעי-של-פסח"³¹. ובשיחה בלתי מוגהת: "כשחל שביעי-של-פסח ביום שישי עש"ק, יש למצוא אופן המתאים

32 התוועדויות תשמ"ח ח"ג עמ' 76. הכוונה בפסוקים כפי שהרבי היה משלים התוועדויות של יו"ט בשבת שלאחריו, ובפרט כאן שלא תמיד יכולים רבים להשתתף בזה בזמנו.
33 תודה להרב אליהו שי' לנדא שעזר לי בנושא זה.
34 מפני כבוד השבת, יש להתחיל לפני שעה עשירית, לערך 17:00 (בפרט שסעודה זו היא מנחה, ראה בשו"ע אדה"ז סי' רמט ס"ו ר"ז). ולכאורה חל כאן האמור בהערת הרבי בשה"ש תש"א עמ' 120 הע' 10, שהתוועדות בזמן זה היא בימינו דבר שאינו מצוי, ולכן אין חשש בזה לפני התפילה, ובאם אין פורסים מפה ומתפללים בזמן הקבוע - יש עוד טעם להקל, ראה פסקי תשובות סי' רלב ס"ג.
35 היום לערך בשעה 19:10.

36 אף שיש בזה בעיות, כי ע"פ נגלה יש מחלוקת אם צריך לברך 'המוציא' אחרי הקידוש, וסיים אדה"ז ע"ז (סי' רעא סו"ס יא) שלמעשה ספק ברכות להקל, אבל "בעל נפש... יפסיק סעודתו ויברך ברכת המזון קודם שיגיע זמן קידוש היום", וכש"כ ע"פ קבלה שזהו "היפוך הצינורות" (כמ"ש בכף החיים שם ס"ק כו), ורבותינו בעצמם לא נהגו בזה, אך הנהיגו זאת בין החסידים (כמובא בס' המנהגים מנהיג ר"ה עמ' 57), בשל חשיבות התוועדות. ומה שמנע זאת הרבי מאז הבלבול שאירע בהתוועדות יום ב' דר"ה תשד"מ (ראה 'רישומה של שנה' דאז, עמ' 51), אינו נוגע למקומות שבהם הדברים נעשים בסדר הנכון.
37 כיוון שכבר בירכו כדי לשתות חלק מד' כוסות, ראה שוע"ר שם.
38 ראה בשו"ע אדה"ז סו"ס קפח, במהדורה החדשה הערה קנד וש"נ.

(תודה להרב מ"מ שי' לאופר).
27 לקוטי שיחות שם, עמ' 217.
28 ספר המנהגים עמ' 25. לוח כולל-חב"ד.
29 רוב המנהגים נסמנו ב'אוצר' עמ' רכט ואילך. לשאלה מדוע הרבי ואנ"ש אין נוהגים כאמור בלוח 'היום יום' כב ניסן (וממנו בספר-המנהגים ובלוח כולל-חב"ד) "מהדרין לקדש, אח"כ מתפללים תפילת המנחה, ואח"כ סעודת יו"ט", ראה 'אוצר' עמ' רכת.
30 דהיינו המשכת ענין משיח, המופיע בארוכה בהפטרות היום, בפנימיות, "דם ובשר כבשרו". לקוטי שיחות כרך ז, עמ' 273. וראה ב'אוצר'.
31 סה"ש תש"א ח"א עמ' 444 הערה 77. וראה גם לקוטי שיחות כרך כב עמ' 218.

להם³⁹, ואם יודעים – יקדשו לעצמם).

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג מנהג קבוע לשתות ד' כוסות בסעודה זו, ארבע כוסות יין, כנגד ארבע כוסות הנחמה שעתיד הקב"ה להשקות את ישראל. מי שקשה לו, ישתה מעט ויוסיף קצת בכל פעם ויחשב לו ככוס נוספת (וראה בהערה)⁴⁰.

בשמחת תורה ובאחרון של פסח היו מנגנים את הניגון 'האָפּ קאַזאַק'⁴¹ של הרה"ק הסבא משפולה נ"ע.

כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ היה נוהג באחרון של פסח להורות שירקדו "ריקוד של משיח" ("משיח'ס טאַנץ"). והיו פעמים שגם כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הורה כן.

שבת קודש, פרשת שמיני

כ"ב בניסן, אסרו חג⁴²

"אסרו חג' זה, שחל בשבת – אין בו חמץ כלל⁴³, והסעודות דשבת הן באכילת מצה דווקא, שבזה ניכר יותר ההמשך והשייכות לחג הפסח⁴⁴. קבלת שבת מתחילים ב'מזמור לדוד'. אומרים כל חרוזי 'לכה דודי' וכו'⁴⁵. אומרים 'כגוונא'.

39) שו"ע אדה"ז סי' רעג ס"ו.

40) שיחת שבת מבה"ח אייר תשי"ז (תורת מנחם ח"ט עמ' 354). מאידך ראה בשיחת חש"פ תשמ"ה סנ"ג, שצ"ל ד' כוסות מלאים דווקא, הובא ב'אוצר' שם עמ' רלג, עיי"ש, ואולי כל זה כשאפשר.

41) ספר הניגונים ח"א, ניגון כד. הטעם משום שזהו ניגון של שמחה וניצחון, שהן נקודות המועדים הללו ('המלך במסיבו' ח"א עמ' קנז), וכן מפני שה'סבא' עסק בפדיון שבויים, השייך לחג הפסח, 'זמן חירותנו' (שם ח"ב עמ' קלו).

42) בחו"ל – אחרון של פסח. מהדרין לאכול 'שרויה' בסעודות הלילה והיום. בנטילת מים אחרונים – שוב מעבירים המים על השפתיים בכלל השנה. בשחרית מוציאים שני ס"ת (ואומרים י"ג מידות פ"א, רבש"ע וכו'). בראשון קוראים לו' עולים בפ' ראה "כל הבכור", ח"ק, ובשני 'מפטיר' כדאמתול. הפטרה "עוד היום...". הזכרת נשמות. מוסף. אחרי מנחה – סעודת משיח. למחרת – אסרו חג.

43) בספר 'פסח שחל בשבת' עמ' קצז נקבצו הדעות בדבר אכילת חמץ שהיה כלול בשטר המכירה בשבת זו. ומדברי אדה"ז (סי' שי ס"ד) משמע שאין בחמץ זה איסור מוקצה. ומכל מקום, בפועל, כדי שלא לערב חמץ בכלי הפסח, נמנעים מזה לגמרי.

44) סה"ש תנש"א ח"א עמ' 436 הע' 1.

45) ספר המנהגים עמ' 26. בקונטרס 'בירורי מנהגים – שבת' להר"ש שי' פרידמן עמ' 35, דן בשאלה אם לומר "גם בשמחה" או

מוסיפים בסעודה, כיוון שהיום 'אסרו חג'⁴⁶. נוהגים להניח את המצה של עירוב תבשילין ללחם משנה בכל סעודות השבת, ולבצוע עליה בסעודה שלישית⁴⁷, כי דבר שנעשתה בו מצווה אחת, ראוי לעשות בו מצווה אחרת⁴⁸.

גבאי בתי הכנסת יזכרו לגלול מבעוד מועד את ספר התורה לקריאת השבת, פרשת 'שמיני'.

הפטרה: "ויוסף עוד דוד... וילך כל העם איש לביתו" (שמואל ב ו, א"ט)⁴⁹.

מנחה: אין אומרים 'צדקתך'. בשבת זו עדיין אין אומרים פרקי אבות⁵⁰.

מנהגי ימי הספירה:

נישואין: אין נושאים נשים בין פסח לעצרת, לפי שהם ימי דין ומתאבלים בהם על עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו בימים אלו⁵¹.

בדבר נישואין בל"ג בעומר – משנה אחרונה⁵² ומעשה רב⁵³ שעושים גם בליל ל"ג בעומר.

46) גם ברינה". ולכאורה כיוון שמדלגים ה' מזמורים ומתחילין 'מזמור לדוד' כיוון ש'קבלת שבת' שייכת ליום שישי (גם אם היא נאמרת בלילה, ראה ס' המנהגים בהערות ריש עמ' 27. וראה בסידור הרב ראסקין עמ' רנ מאגרות הרמ"ז על קביעות זו), למה לא נשנה תיבה אחת מסיבה זו, ונאמר 'בשמחה'.

47) לוח 'דבר בעתו', ע"פ שו"ע אדה"ז סי' תכט ס"ז. 48) ראה בשיחה לעיל ע"י ציון 32, ש"ממשיכים" את סעודת משיח גם היום.

49) שו"ע אדה"ז סי' תקכ"ז סכ"ה. 49) ספר המנהגים עמ' 33.

50) ע"פ לוח כולל חב"ד. כנראה – כדי להשתוות לבני חו"ל המתחילים לומר פרקי אבות בשבת הבאה [לקוטי שיחות ח"ז עמ' 303, 'התקשרות' סוף גיליון מ"ה. וראה גם סה"ש תשמ"ט ח"ב עמ' 485, שוה"ג הא' להערה 66; ביאורים לפרקי אבות מהדו"ק עמ' 2; שיחת ש"פ ואתחנן תשמ"א, הנחה בלה"ק סכ"ו] וכן מנהג הספרדים. ודלא כמנהג האשכנזים כמ"ש בפשיטות בלוח עץ חיים, בס' 'בין פסח לשבועות' עמ' קסב ובלוח 'דבר בעתו', לומר פ"א בשבת זו.

51) שו"ע אדמוה"ז סי' תצג ס"א. 52) שיחות קודש תשל"ז ח"א עמ' 703, שערי הל' ומנהג ח"ה עמ' קז.

53) בליל ל"ג בעומר תשמ"ט – התועודיות תשמ"ט ח"ג עמ' 178. ודלא כמ"ש באג"ק כרך ח, עמ' שיח.

ישתדלו לגמור את החופה והסעודה לפני ליל ל"ד, אך אם אירע שנתאחרה הסעודה, וי"א אף החופה, יכולים לעשותה בלילה – בין פסח לשבועות' עמ' רעה, נטעיגבריאל הל' פסח ח"ג עמ' ריז ושי"נ.

חג השבועות⁶³ [בשנה זו - ערב שבת שלפניו⁶⁰], אבל אין להקדים התספורת ל"ג בעומר לפני מלאות לילד שלוש שנים⁶⁴.

אם הגיע הילד לגיל זה לפני הפסח, אין לדחות התספורת (והתחלת החינוך) עד ל"ג בעומר, ולכל היותר יכול לסיים התספורת בל"ג בעומר⁶⁵. את שאר ענייני חינוך הילד (להרגילו בנשיאת טלית קטן, ברכות השחר, ברכת המזון וקריאת שמע שעל המיטה) יעשו כבר בהגיעו לגיל שלוש⁶⁶.

כינוס תורה: כ"ק אדמו"ר הנהיג, זה כמה שנים, שבהמשך ובסמיכות לחג הפסח⁶⁷ יארגנו 'כינוס תורה', מיד לאחר החג ובאופן שיוכלו להגיע אליו גם מרחוק, שבו כמה וכמה שקלא וטריא ומפלפלים בדברי תורה, כי בהמשך לחג הפסח מתחיל מחדש העניין ד'משה קיבל תורה מסיני' תורה שבכתב ותורה שבעלפה וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, וממילא זהו הזמן המתאים להוסיף בלימוד התורה...

"וכדי להוסיף בזה, כדאי לעורר יהודים בכל מקום ומקום האפשרי, שדבר נכון וטוב מאוד שיערכו 'כינוס תורה' בימים אלו בשבוע זה, או על-כילפנים בשבת הבאה, או בימים שלאחרי זה (בכל מקום - לפי תנאי המקום והזמן). ובמקומות שעורכים כבר כינוס תורה - יוסיפו בזה, בכמות ובאיכות..."

"תכלית הכינוסים היא גם 'והעמידו תלמידים הרבה', ואחד האמצעים להבטיח זאת הוא על-ידי הדפסת הנאמר בכינוסים ('בקלף נאה ודי

דבר נישואין בשלושת ימי הגבלה⁵⁴ - בשנים עברו⁵⁵ העדיף הרבי לדחות זאת לאסרו-חג של שבועות, אך בשנים האחרונות, כשביטל את ההגבלות שבתאריכים כידוע, התיר והסכים לערוך נישואין אז, וכן הורה הרה"ג רז"ש דבורקין ע"ה למעשה.

מותר לעשות שידוכים וסעודת שידוכים בלא ריקודים, מחולות וכליזמר⁵⁶. מותר לערוך סעודות רשות, אבל בלי "ריקודים, מחולות ושמחות יתרות"⁵⁷. אין להקל בזה בערב שבת קודש ובמוצאי שבת קודש יותר מבשאר ימי השבוע. עם זאת, נהגו להתוועד ולזמר ניגונים חסידיים בפה ואף בהשמעת מוזיקה מוקלטת, ואף ה'מחולות' שבהתוועדות אין אוסרים⁵⁸.

הכנסת ספר-תורה מתירים גם בתופים ובמחולות, כנהוג⁵⁹.

תספורת: על-פי האריז"ל, אין מסתפרים, גם בעלי ברית, ואפילו בל"ג בעומר, עד ערב שבועות [בשנה זו - עד ערב שבת שלפניו⁶⁰]. נהוג לחנך בעניין זה גם את הקטנים⁶¹.

תספורת מצווה לבני שלוש: מי שיום-הולדתו חל עד ל"ג בעומר - יעשה בל"ג בעומר (ואם אפשר - במירון)⁶², ואלה שנולדו אחריו - בערב

54) כצ"ל ע"פ שו"ע אדמוה"ו שם ס"ה. ראה אג"ק ח"ט עמ' מו ובהתקשרות גיליון תסד, עמ' 19.

55) אג"ק כרך ח הנ"ל.

56) ערוך-השולחן שם ס"ב, והמקורות שציינו בס' 'בין פסח לשבועות' עמ' רפה.

57) שו"ע אדמוה"ו שם ס"ס א. ומשמע מזה ומעוד מקורות שבסעודות מצוה יש מקום להקל בכליזמר, כמובא בס' פסקי תשובות ס' תצג הע' 39. וראה שיחת ל"ג בעומר תשמ"ו ס"ט - התוועדויות ח"ג עמ' 337 (מוגה באדיש, לקוטי שיחות כרך לו עמ' 122).

58) הגרש"ז גרליק ז"ל, ע"פ דיוק הלשון הנ"ל ושמחות יתירות".

59) 'בין פסח לשבועות' עמ' רפו, וראה ברור בנושא זה בהתקשרות גיליון רמו עמ' 19 (אך המפורש בסוף שיחת ש"פ אמור תנש"א - סה"ש ח"ב עמ' 534, מתייחס לכאורה לל"ג בעומר עצמו). אך כיוון שמחפשים 'יומין זכאין', אין עושין זאת בד"כ בימי הספירה.

60) ראה 'אוצר' עמ' רצ.

61) אגרות הרמ"ו ס"ב, הובא בשערי תשובה ס"ו תצג. וע' 'אוצר' ס"ע רפג.

62) שערי הלכה ומנהג או"ח ח"ב סימנים רכב, רצו וש"נ.

63) אג"ק ח"ב עמ' תמא (למי שנולד בכ' אייר).

64) לקוטי שיחות ח"ז עמ' 349.

65) אג"ק ח"ד עמ' לט.

66) אג"ק ח"ה עמ' כב, וחי"ד עמ' לט. וראה בכ"ז המובא ב'אוצר' עמ' רנט"רס. אמנם ההכנסה ל'חדר' אינה עניין של 'אירוע', ואינה חייבת להיעשות מייד בהגיעו לגיל שלוש, אלא כאשר מכניסים אותו ל'חדר' בקביעות (וראה גם בסה"ש תשמ"ז ח"א עמ' 326, ובלה"ק 'התוועדויות' תשמ"ז ח"ב עמ' 449, אודות התחלת לימוד א"ב שיומנו 'מאז התספורת, או בכל ילד לפום שיעורא דילה') כפי שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב הוכנס ל'חדר' בגיל שלוש וחצי (לקוטי שיחות ח"ה עמ' 86 ועיי"ש בהערה 4), וכ"ק אדמו"ר מהור"י צ' - רק בשנת תרמ"ד - סה"מ תשי"א עמ' 168), ואז מקיימים את כל המנהגים הקשורים בזה.

67) וגם לחג-השבועות וחגי-הסוכות.

גאה')⁶⁸.

חסיד חב"ד היה להיזהר מ'חדש'⁷², וכיום רבים נוהרים בזה מכל החוגים.

נשים: מותר לאישה לספר בימי הספירה את השערות היוצאות מחוץ לכיסוי הראש שאינה יכולה לכסותן. מריטת שער הגבות, הריסים והרגליים אינה נחשבת תספורת.

שהחיינו: נוהגים שאין מברכים שהחיינו (מלבד על פדיון-הבן ובכל דבר שעלולים להחמיץ) בימי הספירה. אך בשבת ובל"ג בעומר – מברכים.

מלאכה: נוהגים אנשים ונשים שלא לעשות מלאכה כל ימי הספירה משקיעת החמה ואילך, עד לאחר הספירה (וזו סיבה נוספת שגם הנשים יספרו ספירת-העומר).

איסור 'חדש': אסור לאכול 'חדש' אף בזמן הזה עד תחילת ליל י"ז [ובחול'ל – ח"י] בניסן⁶⁹. יש מחלוקת גדולה בפוסקים אודות תבואת חו"ל⁷⁰ (ובפרט כשהגיעה לאה"ק⁷¹). המנהג העתיק בין

72) ה'עולם' האשכנזים נהגו להקל בזה מדורי-דורות, אך בימי אדמוה"ז כבר היו רבים, ובפרט מהחסידים, שהחמירו בזה (עיין שו"ע אדמוה"ז שם. שו"ת אדמוה"ז סו"ס ו, סו"ס ז וסי' כ. ובשו"ת צמח צדק יו"ד סי' ריח (לח, סע"ד) מביא בשם אדמוה"ז "יש לו צד ליישב מנהג העולם המקילים בחדש...", ומסיק "ומ"ד ואי שכל יר"ש יחמיר לעצמו..."). בקובץ 'היכל הבעש"ט' (ז) תמוז תשס"ד עמ' סו, נדפס "בירור כללי בעניין איסור 'חדש' בחו"ל ומנהג החסידים בזה" ושם מסכם ארבע פסיקות שונות מאדמוה"ז בזה, והביא שאדמו"ר מהורש"ב נוהר מ'חדש' (אולי במצבים מסויימים), ובשם הרה"ח רי"ל שיחי' גרונר מסר, שהרבי לא הקפיד בזה. ואכן בדורות האחרונים לא נוהרו בזה, עד שבשיחת אהש"פ תש"מ (הנחת הת' בלתי מוגה, סעיף עז) נאמר "בפעול אין נוהרין בזמננו ב'חדש", אף שאומר שאם ייצא מי שנוהר בזה כיום, תע"ב. ולימד זכות על כך, עי"ש. אבל כיוון שבשנים האחרונות 'איכשר דרא' בעניין זה, הרי לכאורה כעת גם עלינו להיזהר בזה (וגם אם ברור שהרבי המשיך להקל בזה גם בשנים האחרונות, הרי כבר כתב אדמוה"ז "שמגדולים בהנהגתם אין למדין אלינו בדינים הנגלות לנו באו"ה כשר ופסול" ('מאה שערים' עמ' 78. וראה מה שציין ע"ז בס' מגדל עז עמ' שעה)). ובפרט בחדש מחול'ל שנכנס לארה"ק, ראה בהנסמן לעיל הערה 16.

68) סה"ש תשמ"ט ח"ב עמ' 413-411.

69) שו"ע אדמוה"ז סי' תפט סכ"ט.

70) שם ס"ל. שו"ת צמח-צדק יו"ד סי' שנב. אנציקלופדיה תלמודית ערך 'חדש' (כרך יב, טור תרכב).

71) ראה המובא באנציקלופדיה שם ע"י ציון 89.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעיהו ע"ה דייטש